

Zaujímavý rok 2016 s podnetnými (dvojnásobnými) jubileami

Aj v roku 2016 si môžeme pripomenúť významné kultúrne osobnosti, ktoré majú okrúhle výročia narodenia alebo úmrtia (deliteľné piatimi). Uvádžame z tých, ktoré majú výročie dvojnásobné (aj narodenie aj úmrtie):

Francis BACON (22.1.1561–9.4.1626) žil a pôsobil v "zlatom veku" Anglicka. Vybadal, že poznanie je moc. *Prírodu môžeme ovládnuť iba tým, že sa podrobíme jej zákonom.* Za základ pravdivého vedeckého poznania považoval skúsenosť, pozorovanie a experiment. Hľadal príčiny a zmeny skrytých prírodných síl. *Pravda vychádza rýchlejšie najavo z omylu než zo zmätku.* V práci *Novum Organum* (1620) popísal postup induktívnej metódy, založenej na prísnom pozorovaní a experimente. V dejinách vedeckého poznávania zostane zapísaný ako predstaviteľ optimistickej viery v ľudský rozum. *Nehľadaj veľké bohatstvo, ale také, aké môžeš nadobudnúť spravodlivo, využiť striedmo, rozdať veselo a opustiť spokojne.*

Jaroslav SEIFERT (23.9.1901–10.1.1986) bol úspešným českým básnikom citu, porozumenia a fantázie. *Věřím, že hledat krásna slova je lepší než zabíjet a vraždit.* Jemnou poéziou vychválil život v jeho prekvapujúcich formách. *Překvapivá metafora je víc než zlatý prsten na ruce.* Za poéziu, so sviežou zmyslovosťou a mimoriadnou vynaliezavosťou, ktorá dáva obohacujúci obraz ľudskej neprekonateľnosti a mnohotvárnosti získal (1984) Nobelovu cenu za literatúru. *Život už mě dávno naučil, že hudba a poezie jsou na světě to nejkrásnější, co nám život může dát. Kromě lásky ovšem.* Mnoho jeho básní vyšlo samizdatom v zahraničí a bolo preložených do cudzích jazykov. Celoživotné básnické dielo Jaroslava Seiferta je dôkazom, že počúval svoj vnútorný hlas ako prejav poetického princípu, ktorý je s nami skoro vždy a všade. *Víc než být – je milovat.*

Ruský spisovateľ a mysliteľ, priekopník moderného psychologického románu, **Fiodor M. DOSTOJEVSKIJ (11.11.1821–9.2.1881)**, tvorivo dokázal skĺbiť tradície romantickej sebaanalýzy s komplexným videním sveta a človeka v ňom. Vo svojej rozsiahlej literárnej tvorbe (napr. *Biedni ľudia, Ponížení a urazení, Zápisky z mŕtveho domu, Zločin a trest, Idiot, Bratia Karamazovovci*) syntetizoval umelecký i vedecký princíp v sfére poznania duše človeka. *Človek je tajomstvo. Treba ho rozlúštiť a ak ho budeš lúštiť aj celý život, nehovor, že si strácal čas. Zaoberám sa týmto tajomstvom, pretože chcem byť človekom.* Rozpoznal všetky choroby a neduhy ľudského individua. Hľadal rýdze a harmonické medziludské vzťahy. *Krásny je život, ak urobíš niečo dobré a spravodlivé... Bez vyššej idey neobstojí vo svete ani človek, ani národ.* Zanechal posolstvo existenciálnej analýzy ľudského bytia. Jeho dielo, mnohohlasné romány, sa stalo impulzom aj pre formovanie moderných filozofických koncepcií človeka. *Čím viac je v nás ducha a vnútorného obsahu, tým krásnejší je náš život.*

Werner HEISENBERG (5.12.1901–1.2.1976), nemecký teoretický fyzik, ktorý sa stal jedným z najmladších nositeľov Nobelovej ceny (1932). Spoznal, že atómové procesy sa nedajú znázorniť mechanickými modelmi ako deje v makrokozme. Formuloval matematický aparát maticovej formy kvantovej mechaniky (1925), vyjadril relácie neurčitosti v mikrosvete (1927; súčin neurčitosti polohy telesa a neurčitosti jeho hybnosti je väčší alebo nanajvýš sa rovná Planckovej konštante, to znamená, že je principiálne nemožné súčasne zmerať polohu aj hybnosť v tom istom čase s úplnou presnosťou. Vedel, že mikrosvet je určitým spôsobom maskou, ktorú na seba berie energia, keď sa chce stať hmotou. Usiloval sa aj o jednotnú teóriu poľa a skúmal filozofické problémy prírodných vied. *Nikdy nebude možné dôjsť iba racionálnym myslením k absolútnej pravde.*

Svetobežník a ostrieľaný moreplavec Krištof **KOLUMBUS** (asi **31.10.1451** – **20.5.1506**) bol presvedčený, že cez Atlantický oceán sa dá doplávať k východnému pobrežiu Indie. Bol podporovaný Izabelou I. Kastílskou, získal dve malé karavely (Pinta a Niňa) a jednu väčšiu loď (karaka Santa Maria). S posádkou asi 90 mužov sa 3. augusta 1492 vydal na cestu; pristál 12. 10. 1492 pri ostrove, ktorému dal meno *San Salvador*. Počas prvej plavby Kolumbus ešte vstúpil na dnešnú Kubu, Haiti a Dominikánsku republiku. Do Španielska sa vrátil 15. marca 1493. Neskôr vykonal ešte ďalšie tri cesty k Novému svetu. Z poslednej cesty sa Kolumbus vrátil 17. novembra 1504. Neskôr Amerigo Vespucci dokázal, že bol vlastne objavený nový kontinent, dnešná AMERIKA.

Rabíndranáth **THÁKUR** (**7.5.1861**–**7.8.1941**), indický (bengálsky) básnik a filozof, hudobník a maliar, dramatik a mysliteľ i sociálny reformátor. Ľudské spoločenstvo chápal ako tajomstvo reálnych vzťahov vzájomnej spolupráce všetko objímajúcej lásky. Spoznal, že zmyslom človeka je neustále poznávanie toho, čo v skutočnosti je. Svojou umeleckou tvorbou oslávil harmóniu ľudských zápasov s prírodou i človeka samého so sebou, ponúkol radosť z dosiahnutia nekonečného vo vnútri konečného. Za citlivú básnickú tvorbu, prehlbujúcu humanizmus a povznesenie ľudstva získal Nobelovu cenu za literatúru (1913).

Nikdy nezískame pravdivý pohľad na človeka, pokiaľ ho nebudeme milovať...

Gottfried Wilhelm **LEIBNIZ** (**1.7.1646**–**14.11.1716**) bol posledný polyhistor, nemecký učenec a organizátor vedeckého života. Zaoberal sa aj históriou, lingvistikou, geológiou, teológiou. Medzi rokmi 1673–1676 v matematike objavil diferenciálny a integrálny počet. Výsledky publikoval v dielach *Nová metóda o najväčších a najmenších veličinách* (1684), *O skrytej geometrii a analýze nedeliteľných a nekonečných veličín* (1686), zaviedol napr. symbol pre delenie $:$,

pre násobenie \cdot , pre diferenciál dx , pre integrál \int a celý rad ďalších. Zostavil mechanický stroj, ktorý nielen sčítaval a odčítaval, ale aj násobil i delil, stal sa uznávaným predchodcom počítačovej éry ľudstva. Je nedôstojné pre nadaného človeka, aby ako otrok strácal hodiny života pri výpočtoch, ktoré určite bolo možné zveriť ľubovoľnej osobe, pokiaľ by pre to použila stroj.

Tycho **BRAHE** (**14.12.1546**–**24.10.1601**), dánsky hvezdár, sa stal najuznávanejším európskym astronómom vtedajšej doby. Na podklade dlhodobých meraní zostavil katalóg 788 hviezd. Pretože nemohol zmerať paralaktický posun polôh hviezd, neuznal pohyb Zeme okolo Slnka a neprijal heliocentrickú sústavu. Vytvoril vlastný model slnečnej sústavy, kde Slnko s planétami obieha okolo stojacej Zeme. Zdôvodnil, že kométy sú veľmi vzdialené a nie sú útvarmi zemskej atmosféry. Prispel k získaniu rozsiahleho pozorovacieho materiálu na svoju dobu so zvýšenou presnosťou pozorovaných údajov.

Z pozorovania komét a supernovy spoznal, že svet nie je rozdelený na nepreniknuteľné oblasti a vytušil jeho jednotu. *Nie moc a bohatstvo, ale vláda poznania pretrvá.*

André **MALRAUX** (**3.11.1901**–**23.11.1976**), dobrodružný francúzsky prozaik, esejista, románopisec i politik, teoretik umenia aj minister kultúry (1958–1969). *Za Ľudský údel* (1933) dostal Goncourtovu cenu. Zúčastnil sa revolučného hnutia v Číne, bol v španielskej občianskej vojne, zápasil v protifašistickom odboji. Písal o umení a kultúre, ktoré môžu prekonať hranice osudu, histórie i smrti. Napriek tragike ľudských osudov ponúkal snahu o cieľavedomé formovanie každého života. *Kultúra je súhrn všetkých foriem umenia, lásky*

a myšlienok, ktoré po celé stáročia umožnili človeku byť menej zotročený... Kultúra je to, čo urobilo, že človek je niečím iným ako náhodný jav v prírode.

(dmj)